

Сутність юридичного забезпечення права власності на надра України

Полигенько І.В., студент 6-КС курсу юридично-психологічного факультету ННІЗН НАВС

Науковий керівник: кандидат юридичних наук Шевченко Л.В.

Конституція України у ст. 13 [1] визначає надра поряд із землею, атмосферним повітрям, водними та іншими природними ресурсами, які знаходяться у межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони як об'єктів права власності українського народу.

Від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених Конституцією.

У правовій літературі склалося декілька поглядів щодо визначення суб'єкта права власності на надра і, відповідно, на інші природні ресурси, віднесені нормами права до об'єктів права власності українського народу. Так, у коментарі до ст. 324 ЦК України зазначається, що право власності українського народу не є самостійною формою власності і за своєю природою є державною власністю, суб'єктом якої є держава Україна (ст. 2 ЦК України). Водночас український народ виступає суб'єктом права власності об'єктів, перелічених у ст. 13 Конституції України. У цьому випадку до таких об'єктів права власності належать не та чи інша певна земельна ділянка, конкретна частина земельних надр чи континентального шельфу, а в цілому земля як частина земної кулі, як територія з усіма розташованими на ній природними багатствами, оскільки земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави (ст. 14 Конституції України).

Як вважає Н. І. Ткаченко, держава від імені народу наділяється низкою повноважень, які впливають із прав власності. На її думку, державна власність на надра має сенс, оскільки зумовлює певні переваги: по-перше, стає можливою розробка комплексних програм розвитку галузі з обов'язковим контролем за їх реалізацією, по-друге, державні органи влади повинні займатися створенням відповідної системи законодавчих актів у сфері надровикористання, по-третє, отримання додаткового джерела доходів - рентних платежів має сформувані на державному рівні ефективну систему рентовилучення та перерозподілу; по-четверте, лише державні органи влади зможуть забезпечити належний контроль за ефективністю використання надр, за повноту сплати ренти до Державного бюджету тощо [2].

В.В. Носік пише, що земля як об'єкт права власності українського народу пов'язана з тим, що суверенітет України поширюється на всю її територію, а носієм суверенітету і єдиним джерелом влади є народ. Конституція України, закріплюючи верховенство народу на всій території, яку займає Україна і яка обмежується кордонами з іншими країнами, відображає ставлення (право) українського народу до землі як до території держави, як до об'єкта природи, а не як до конкретних ділянок, розмежованих на земельній території держави для спеціального використання. Конституція визначає просторові межі суверенітету українського народу, закріплює право верховенства народу на земельну територію як вираження політичного панування над певною частиною земної кулі [3].

Схожої позиції про походження загальнонародної власності на природні ресурси дотримується і М. В. Шульга, який зазначає, що встановлення виключної власності народу України на природні ресурси необхідно розуміти як перехід їх до України - самостійної суверенної держави, а державна власність виступає як категорія тотожної загальнонародному привласненню й означає приналежність природних ресурсів народу в особі обраних ним представницьких органів державної влади [4].

Як зазначає Я. М. Шевченко, визначення права власності українського народу начебто є складнішим. Ст. 320 ЦК України вказує лише на об'єкт права власності українського народу, а власне право не визначається, йдеться лише про те, що від імені українського народу права власника здійснюють органи державної влади. З цього можна зробити висновок, що правомочності власника - володіння, користування й розпорядження здійснюють уповноважені на те особи - органи державної влади, які водночас здійснюють ті ж самі правомочності відповідно до закону від імені держави (згідно з п. 5 ст. 113 Конституції України). Тобто, відмінність у діяльності органів державної влади щодо здійснення прав власника залежить не від того, хто здійснює ці права, а від того, від імені кого вони здійснюються. В обох випадках орган, який здійснює право власника, є єдиним - це органи державної влади. Розмежування відбувається відповідно до об'єктів права власності. Земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу, а щодо цих об'єктів право власності органи державної влади здійснюють від імені українського народу.

Я. М. Шевченко робить висновок, що за змістом (правомочності власника) - так, але за суб'єктивним складом - ні, бо поняття «держава» і «народ» не є тотожними [5].

На підставі аналізу наукових поглядів на походження та сутність форми права власності на надра України можна дійти висновків про наявність певних, спільних для більшості точок зору ознак права власності на надра, а саме:

а) надра як природний ресурс є об'єктом права власності українського народу, що є унікальним з точки зору порівняння законодавства, яке регулює відносини власності на надра України з відповідним законодавством інших держав;

б) конституційне закріплення приналежності права власності на надра та інші природні ресурси українському народу фактично означає юридичне забезпечення на рівні нормативно-правового акту, що має найвищу юридичну чинність, суверенного права українського народу на всі природні ресурси, що перебувають у межах території України, її континентального шельфу й виключної (морської) економічної зони.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996р. // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - С. 141.
2. Ткаченко Н. І. Основні проблеми перерозподілу прав власності на надра в гірничозбагачувальній галузі при рентоорієнтованій поведінці суб'єктів господарювання [Електронний ресурс] / Н. І. Ткаченко. - Режим доступу : http://www.nbuuv.gov.ua/portal/Chem_Biol/nuvp/ekon/2009_3_2/v47ek096.pdf
3. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу : монографія / В. В. Носік. - Київ: Юрінком Інтер, 2006. - 544 с.
4. Шульга М. В. Актуальные правовые проблемы земельных отношений в современных условиях / М. В. Шульга. - Х. : Фирма «Консум», 1998. - 224 с.
5. Шевченко Я. М. Проблеми вдосконалення правового регулювання права приватної власності : монографія / Я. М. Шевченко, М. В. Венецька, І. М. Кучеренко. - К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2002. - 104 с.